
MIGRÁNS GYERMEKEK NÉVHASZNÁLATA EGYÉNNÉV-VÁLASZTÁS NYELVI-KULTURÁLIS KONTAKTUSHELYZETBEN

1. A téma. – Az utóbbi néhány évben a Magyarországon élő migráns gyermekek nyelvi és társadalmi integrációját segítő nyelvészeti programban tevékenykedtem. S közben készültek a kiadványok, a próbaoktatás során megismerkedtem Yivel, Mohameddel; Vivivel, akit hivatalosan *Huong*-nak hívnak, de ő ragaszkodik a *Vivi*-hez; vagy Tomival, akiről a félév során derült ki számomra, hogy csak az iskolában *Tom*i. Évek óta figyelem, a gyermekek eltérő identitáskomponensei hogyan teszik lehetővé, hogy magyar eredetű vagy a magyar névhasználatra jellemző divatneveket válasszanak maguknak, beilleszkedjenek egy magyar közösségbe, miközben ragaszkodnak kínai, vietnámi, török stb. származásukhoz és eredeti vallásukhoz. Írásomban olyan migráns gyermekek névhasználatát mutatom be, akik a magyar közoktatási rendszer alap- és fejlesztő szakaszában tanulnak. Mint cikkem címe is jelzi, a feldolgozáshoz FARKAS (2009) azon szempontjait választottam, amelyek kiterjeszthetők az egyénre.

Magyarország etnikumok, kultúrák, nyelvek érintkezésének színtere volt, és ma is az. Ezt az érintkezést napjainkban a migráció kapcsán leginkább demográfiai, szociológiai és kulturális-antropológiai szempontból vizsgálják. A téma aktualitását, fontosságát jelzi, hogy a Magyar Tudomány 2013/3. száma is „Migráció a mai Magyarországon” címmel jelent meg. A kötet cikkei olyan, a névtanra átfordítható, izgalmas kérdéseket vetnek fel, mint például a Magyarországról történő munkaerő-piaci elvándorlás hatása a névrendszerünkre. Hogyan befolyásolja az uniós állampolgárokra vonatkozó szabad mozgás joga, vagy a 2010-től bevezetett, 2013-ban jelentősen egyszerűsített honosítási eljárás a magyar személynévrendszert? Mely családnév, egyénnevek pozíciója gyöngül az elvándorlás, s erősödik a bevándorlás kapcsán? Ez utóbbi vizsgálatára HAJDÚ már korábban felhívta a figyelmet: valamennyien tapasztaljuk – mint írja –, hogy arab, kínai, vietnámi, koreai származásúakkal szaporodott a magyar állampolgárok száma, s neveikkel (*Abd-Allah ~ Abdalla, Abd el Hamid ~ Abdelhamid, Abdulla ~ Abdullah, Mohamed ~ Mohammed ~ Mohammad; Chang, Cheng, Chen, Li, Lin* stb.) gazdagodott a magyar névkincs (HAJDÚ 2009: 31). Saját kutatásom, noha szintén a bevándorláshoz kapcsolódik, az ellentétes hatást, a migráns gyerekek egyénneveiben kimutatható asszimilációs és ezzel együtt akkulturációs stratégiát vizsgálja.

A mai migránskutatást névtani szempontból rendkívül fontosnak tartom, mert a jelenkori szociokulturális hasonulási folyamatok megismerése és leírása közelebb vihet bennünket történeti névtani forrásaink pontosabb feldolgozáshoz. A *szociokulturális hasonulás* mint terminus általános értelemben foglalja össze a társadalmi életközösségek érintkezésével egyén/csoport szinten zajló változások azon típusait, amelyekben az érintkezés következményeként a felek szociokulturális sajátosságai megváltoznak. E fogalommal fogható tehát össze az asszimiláció, az integráció és az akkulturáció (vö. BICZÓ 2011: 19), amelyek az elmúlt évek névkutatásában jelentős teret kaptak; pl. akkulturáció (FENYVES 2009),

egyéni és/vagy csoportidentitás (BINDORFFER 2009), identitásfaktorok (RANCZ 2009), domináns és kisebbségi közösségek névhasználatának egymásra hatása (KOZMA 2009), névhasonulási folyamatok lenyomata lapokban (TAMÁS 2011, NÉMETH 2012).

A jelenkori és a történeti migráns csoportok életmódjában és névadási sajátosságaiban – korábbi felekezeti-etnikai vizsgálataim alapján – számos párhuzamot fedeztem fel. Mind-egyik csoport önszerveződése nyelvi vagy vallási meghatározottságú; többségük egész Európát behálózó kereskedelmi tevékenységet folytat; családi kapcsolataik szorosak, és nemcsak Magyarországhoz kötik őket, hanem az anyaországhoz és kereskedelmi tevékenységük helyszíneire is. E párhuzamok névtani vetületei ellentétesnek látszó folyamatokban mutathatók ki: a nyelvi vagy vallási csoportra jellemző névadási szokásokhoz való ragaszkodásban, és sokféle országra jellemző névhatás együttes megjelenésében. De míg a történeti személynévkutatás forrásai csak a szociokulturális hasonulási szakaszokat, például az asszimiláció lépcsőfokait vagy annak eredményeit képesek dokumentálni, és a motivációkat valójában a kutatók társítják az adat mellé, addig a jelenlegi migránskutatás interjúi rögzíthetik a motivációkat, s bemutatathatják, hogy a névkincsben írásban rögzülő változások előtt a szóbeliség szintjén milyen folyamatok zajlanak/zajlottak le.

GORDON (1964) szerint az asszimiláció lépcsőfokai közül az első az akkulturáció, amely nem mindig vezet végleges asszimilációhoz, inkább csak gazdagítja az eredeti identitást. Reverzibilitása miatt nagyon nehéz ezt a lépcsőfokot kimutatni a történeti névanyagokban, ugyanakkor könnyen megragadható a mai kutatásokban. A második lépcsőfok a strukturális asszimiláció, amikor a kisebbségi társadalom tagjai belépnek a többségi társadalom intézményrendszerébe, a harmadik pedig a maritális asszimiláció, amely a vegyes házasságok révén jön létre. Mindkettő könnyen beazonosítható a történeti és a mai forrásokban. Ezzel szemben az identifikációs asszimilációt (amelyben kialakul a kisebbségben a többséggel való összetartozás élménye) és az attitűdasszimilációt (amely szerint a többség befogadón viszonyul a kisebbséghez) az anyakönyvek nem rögzítik. Így a kutatók csak a tendenciák és más történeti források alapján írhatják le őket, a jelenkori vizsgálatok viszont támpontot adhatnak a történeti elemzésekhez. Múlt és jelen migrációs folyamatainak összekapcsolása (az én gondolkodásomban például a 19. századi zsidó vagy görög ortodox névasszimiláció összekapcsolása a jelenkori kínaival, vietnámmal stb.) csak első pillantásra merész párhuzam. A kortárs szociológia meghatározó alakja, GIDDENS (2008: 409) is elfogadja COHEN (1997) kutatásait, aki a globális diaszpórák közös vonásait írta le.

2. Kik azok a migránsok? – Az uniós jogharmonizáció következtében a Magyarországon élő külföldieknek két csoportját különböztetjük meg. Az Európai Unió tagállamaiból érkező ún. második országbeli állampolgárokat, és az Unión kívülről jövő ún. harmadik országokból származókat. Ez utóbbiak a magyar jogrendben eltérő státusúak lehetnek: vannak köztük hontalanok, menekültek, oltalmazottak; s akiket szorosabban véve migránsnak tekintünk, azok a tartózkodási, bevándorlási vagy letelepedési engedéllyel Magyarországon élők. Vizsgálatom fókuszába ez utóbbi csoport tartozik. A felmérésben 78 gyermek vett részt. Közülük 29 kínai, 17 vietnámi, 11 szíriai, 4 észak-amerikai, 4 török, 3 mongol, 2 kanadai, 1 jordániai, 1 nigériai, 1 orosz, 1 ukrán származású diák volt, továbbá 4-en a származási országuk megjelölése nélkül arabnak vallották magukat. Csak az orosz és ukrán származási csoport alulreprezentált kutatásomban, a többi megfelelően tükrözi a hazai migrációs statisztikákat (WETZEL 2011: 117–29). A gyerekek öt

budapesti iskola tanulói. Az iskolák között van hagyományos nyolcosztályos magyar tannyelvű intézmény, két tanítási nyelvű általános iskola, szakiskola és gimnázium is. Három intézményben segíti a nyelvi beilleszkedését a magyar mint idegen nyelv (MID) oktatása, s egy iskolában működik interkulturális oktatási program is. A diákok évfolyam szerinti megoszlása második osztálytól nyolcadikig terjed, nemek szerinti arányuk kiegyenlítettnek mondható (33 fiú : 45 lány). A felmérés 2012. szeptembertől decemberig tartott, azaz egy iskolai félévet fogott át. Ez időszak alatt a gyerekek havonta egy-egy (összesen 3), a magyar nyelvi kompetencia fejlődését mérő tesztet töltöttek ki. Ezekkel az önazonosításban mutatkozó asszimilációt szándékoztam nyomon követni. Ezenkívül a projekt végén a gyerekek kitöltöttek egy névhasználati szokásaikról szóló 8 pontos kérdőívet is.

Azért választottam a 8–14/15 éves migránsokat kutatásom alanyainak, mert az ő nyelvi- és névasszimilációjuk iskolai szocializációjuk következtében gyorsabb ütemű, mint a felnőtteké. Identitáselemeik flexibilisek, amihez hozzájárul az is, hogy bár nem magyar állampolgárok, egy részük már Magyarországon született (a 78 gyermekből 32 fő, azaz 41%-uk). A gyerekek magyar anyanyelvű társaikkal integrált osztályokban tanulnak. A külföldiek osztályba sorolása a magyar jogszabályoknak megfelelően az életkor alapján történik (a legfontosabb tényezőre, a nyelvtudásukra való tekintet nélkül!). A magyar nyelv ismerete csak a MID órákon csoportszervező elv, ezért a gyermekeknek a saját osztályukban a domináns magyar közösségbe, nyelvi felzárkóztató órákon pedig a különböző nemzetiségekhez tartozó, különböző életkorú migráns társaik közé kell beilleszkedniük. Így rájuk nézve fokozottan igaz, hogy a természetes folyamatként is zajló, a nyelv- és névhasználatot egyaránt érintő asszimilációjuk a domináns közösség részéről támogatott vagy elvárt jelenség, s a beilleszkedés számukra az előrejutás – jelen esetben a tanulmányi előrehaladás – eszköze vagy feltétele, esetleg az idegen származás jegyétől való menekülés egyik formája (vö. FARKAS 2009: 32).

3. A névsorrendben mutatkozó kontaktushatások. – FARKAS TAMÁS (2009: 28) családnévrendszerünk kialakulása kapcsán jegyzi meg, hogy „a magyar névsorrend elindíhatta a magyarországi kisebbségi személynévhasználat átalakulását; sőt, a 20. századig általában a külföldi személyek nevének magyaros használatát is meghatározta: *Kálvin János, Verne Gyula, Marx Károly* stb.” Megállapítása a 21. századra is kiterjeszthető, mivel a magyar nyelvpolitikai környezet a bevándorlók névhasználatát figyelmen kívül hagyva a családnév + keresztnév névsorrendet támogatja. Az anyaország által kibocsátott dokumentumok alapján (ezeket tekintem az eredeti okmányoknak) a magyar hatóságok olyan okiratokat állítanak ki, amelyek a magyar névsorrendben rögzítik a külföldi személy nevét. Az ideiglenes tartózkodásra jogosító igazoláson, a lakcímet igazoló hatósági igazolványon, a TAJ-kártyán szerepel a „családi és utónév” megjelölés, azaz a névsorrendre utaló megnevezés, a huzamosabb magyarországi tartózkodásra jogosító okiratokon (pl. a tartózkodási engedélyen és az állandó tartózkodási kártyán) lévő „neve” rovat viszont már nem utal a névsorrendre. Ez a domináns közösség felől nézve „természetesen” családnév + utónév formájú, a kisebbség felől nézve viszont „kötelezően” magyar névsorrendű.

A magyar névformához való igazítás nem pusztán sorrendi csere, hanem névtani szempontból jelentős átalakítás. Főként a nexusneveket érinti, amelyek genetikai vagy működési alapon szerveződő közösségekhez (anyához, apához, családhoz, klánhoz, nemzetséghez stb.) való tartozást fejeznek ki (HOFFMANN 2008: 11).

A beutazásra szolgáló, azaz az anyaországban kiadott dokumentumok és a magyar hatóságok által kiállított okiratok összevetésével az alábbi átstrukturálódást tapasztaltam:¹

a) **A családhoz való kapcsolati név válik a névszerkezet első elemévé.** Ez a változtatás a kínai és a vietnámi neveket kivéve mindegyik névadatra jellemző; pl. szír *M.* [En.] + *Abdullah* [Csn.] > magy. *Abdullah* [Csn.] + *M.* [En.], amerikai *A.* [En.] + *Marwan* [Csn.] > magy. *Marwan* [Csn.] + *A.* [En.].

b) **Az apához való kapcsolati név kiesik a névszerkezetből.** Ezt a tendenciát az orosz, ukrán és mongol diákok okmányai mutatják, pl. az orosz *Cepzeŭ* [En.] + *Cepzeevuĉ* [An.] + *C.* [Csn.] magyar okmánya *Ch.* [Csn.] + *Sergey* [En.] névre szól.

c) **Klánhoz, nemzetséghez tartozást kifejező vagy egyéb nexusnevek kerülnek családnévi pozícióba,** ami lényegében a nexusnevek rendszerén belüli változás. Az arab és nigériai gyerekek névanyagában találtam a következő példához hasonló változtatásokat: *Abd-al Zain* [En.] + *A.* [An.] + *A.* [nagyapa neve] + *A.* [Csn.] > magy. *A.* [Csn.] + *A.* [Csn.] + *Abdaalzain* [En.]. Mivel az apára és nagyapára vonatkozó nexusnév megegyezett, a magyar hatóságok az egyiket elhagyták, a másik nevet családnévként pozicionálták, az egyéni nevet pedig egybeírva rögzítették.

d) **Nexusnevek kerülnek referáló névi pozícióba.** Látszólag a kínai nevek sorrendjét érinti a legkevesebb változás, a kognitív alapú megközelítés szempontjából mégis e nevek szenvedik talán a legjelentősebb átformálást. A családnevet követő második névelem a kínaiaknál lehet generációs név. Ez a névtípus azt mutatja meg, hogy a családon belül melyik generációhoz tartozik a név viselője (HAJDÚ 2003: 167), azaz nexusnév. S mivel ez a névelem ma már a kínai névhasználatban is ritka, továbbá a névviselő korlátozott magyar nyelvi kompetenciája miatt el sem tudja magyarázni a szerepét, sőt sok esetben nincs is abban a pozícióban, hogy a magyar okmány kiállításakor minősíthesse a névelemet, a nexusnév a referáló nevek, egyénnevek közé kerül. A második névelemet gyakorta egybeírják a magyar hatóságok a harmadik névelemmel, a tulajdonképpeni egyénnévvel, s mivel az okiratokban nyomtatott nagybetűk szerepelnek, semmi sem jelzi a két név terjedelmét; pl. kínai okmány: *Ch.* [Csn.] + *Xian* [generációs név] + *Ling* [En.] > magy. *CH.* [Csn.] + *XIANLING* [En.].

A magyarországi hivatalos érintkezés fórumain a fenti módokon kiállított okmányokat használja a személy. Ugyanakkor az iskolai írásbeli kommunikáció átmenetet képez a hivatalos és a nem hivatalos érintkezési formák között. A kiválasztott iskolákban a tanulóknak lehetőségük van az anyanyelvük szerinti névforma használatára, sőt az egyik iskolában ezt támogatja az is, hogy a többség több tanórán is a kisebbség anyanyelvén tanul. A magyar névhatás ennek ellenére is jól kimutatható a gyermekeknél. A 78 gyermekből 76 használt latin betűs névleírást mindhárom tesztjében. Két kínai fiú az első tesztjében az anyanyelvi lejegyzés és a latin betűs változat kombinációját alkalmazta (az 1. táblázatban: 1–2. adatközlő). A névasszimiláció folyamatát az ő tesztjeik tükrözik leginkább. A félév elején a kínai név az önazonosítás (leg)fontosabb eleme, a tanév előrehaladtával azonban az iskolai környezetben megszűnt a szerepe.

A névsorrendet nézve: minden gyermek magyar sorrend szerint írta föl nevét a tesztekre. Közülük azonban 4-en nem ragaszkodtak a teljes névformához. A nigériai és az egyik arab

¹ A gyermekek teljes nevét személyiségi okokra hivatkozva nem közölhetem, a névszerkezetet rövidítésekkel írtam le (En.: egyéni név, Csn.: családnév, An.: apanév; az 1. táblázatban l. még Gn.: generációs név).

tanuló négyelemű neve helyett a magyar névformához leginkább illeszkedő családnév + egyénnév kételemű kombinációt használta, az orosz és az ukrán diák pedig elhagyta az apanevét. Az ő esetükben a magyar okmányok szerinti név alkalmazását az is elősegíti, hogy a nem latin betűs írásrendszert alkalmazó gyerekek számára fizikailag könnyebb, gyorsabb a kételemű névforma használata. A magyar vagy az anyaországban kiállított okmányokban szereplő névelemek mellett 11 tanuló (1 mongol, 2 vietnámi és 8 kínai) a hivatalos névszerkezetében nem szereplő nevet is felhasznált az önazonosításra (az 1. táblázat *-gal jelölt elemei). A 3-as számú mongol adatközlő a 2. és 3. tesztjében utónevének természetes névasszimilációval alakult formáját jegyezte le (*Khongorozul* > *Hangarazol* > *Hangara*), amely szólítónevként funkcionált a közösségben, kognitív szempontból pedig affektív név. Hasonlóképpen szólítónevek jelentek meg a kínai gyerekeknél is (*Peti*, *Petike*, *Tomi*, *Zsolti*; *Anna*, *Iza*, *Nina*, *Szandi*, *Vivien*), ám ezek a magyar névrendszerből kerültek ki, s egy kivétellel (*Vivien*) nem állnak hangzásbeli vagy jelentésbeli kapcsolatban a gyermekek egyik névelemével sem. Fontos megjegyezni, hogy pragmatikai, illetve kognitív szempontból e nevek egy része módosított, affektív név, míg más részük választott, referáló név. Érdekes kiemelni az asszimilációs szempontból a 7. adatközlőt, akinél a magyar név veszi át a teljes önazonosítás szerepét. Egyetlen adat tér el az általánosan jellemző névasszimilációtól (a 11. adatközlőé), aki a saját kultúrához való ragaszkodást testesíti meg, anyanyelvéből választott szólítónevet használ (*Szui*), s vesszővel is elválasztja azt a hivatalos nevéttől.

Sorszám	1. teszt	2. teszt	3. teszt
1.	(teljes név kínai írásmóddal) + <i>Tomi</i> * [En.] + <i>L.</i> [Csn.] + <i>W.</i> [En.] + <i>Y.</i> [En.]	<i>L.</i> [Csn.] + <i>W.</i> [En.] + <i>Y.</i> [En.]	<i>Tomi</i> * [En.] + <i>L.</i> [Csn.] + <i>W.</i> [En.] + <i>Y.</i> [En.]
2.	<i>Zsolti</i> * [En.] + (teljes név kínai írásmóddal) + <i>Y.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>Ch.</i> [En.]	<i>Zsolti</i> * [En.] + <i>Y.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>Ch.</i> [En.]	<i>Zsolti</i> * [En.] + <i>Y.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>Ch.</i> [En.]
3.	<i>A.</i> [Csn.] + <i>Hangarazol</i> [En.]	<i>Hangara</i>	<i>Hangara</i>
4.	<i>L.</i> [Csn.] + <i>V.</i> [Csn.] + <i>H.</i> [En.] + <i>Peti</i> *	<i>L.</i> [Csn.] + <i>V.</i> [Csn.] + <i>H.</i> [En.] + <i>Peti</i> *	<i>L.</i> [Csn.] + <i>V.</i> [Csn.] + <i>H.</i> [En.] + <i>Peti</i> *
5.	<i>N.</i> [Csn.] + <i>T.</i> [En.] <i>H.</i> [En.] + <i>Szandi</i> *	<i>N.</i> [Csn.] + <i>T.</i> [En.] <i>H.</i> [En.] + <i>Szandi</i>	<i>N.</i> [Csn.] + <i>T.</i> [En.] <i>H.</i> [En.] + <i>Szandi</i>
6.	<i>W.</i> [Csn.] + <i>W.</i> [En.] <i>Vivien</i> *	<i>W.</i> [Csn.] + <i>W.</i> [En.] <i>Vivien</i> *	<i>W.</i> [Csn.] + <i>W.</i> [En.] <i>Vivien</i> *
7.	<i>X.</i> [Csn.] + <i>Y.</i> [En.] + <i>Nina</i> * [En.]	<i>Nina</i> *	<i>Nina</i> *
8.	<i>S.</i> [Csn.] + <i>Y.</i> [En.] + <i>R.</i> [En.]	<i>Iza</i> *	<i>Iza</i> * [En.] + <i>S.</i> [Csn.] + <i>Y.</i> [En.] + <i>R.</i> [En.]
9.	<i>Petike</i> * [En.] + <i>Z.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>H.</i> [En.]	<i>Petike</i> * [En.] + <i>Z.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>H.</i> [En.]	<i>Petike</i> * [En.] + <i>Z.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>H.</i> [En.]
10.	<i>Anna</i> * [En.] + <i>B.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>Ch.</i> [En.]	<i>B.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>Ch.</i> [En.]	<i>B.</i> [Csn.] + <i>Ch.</i> [En.] + <i>Ch.</i> [En.]
11.	<i>Szui</i> * [En.], <i>H.</i> [Csn.] + <i>J.</i> [En.] + <i>Z.</i> [En.]	<i>Szui</i> * [En.], <i>H.</i> [Csn.] + <i>J.</i> [En.] + <i>Z.</i> [En.]	<i>Szui</i> * [En.], <i>H.</i> [Csn.] + <i>J.</i> [En.] + <i>Z.</i> [En.]

1. táblázat: A hivatalos nevek mellett megjelenő egyéb nevek

Megállapíthatjuk, hogy a magyar névsorrend hatása rendkívül erős, a hivatalos írásbeliség szintjén és az iskolai kommunikációban egyaránt jelentkezik a származási országtól függetlenül, s indukálja a névasszimilációt. A kontaktushatás kapcsán természetesen figyelniünk kell a kisebbségi névsorrendnek a domináns közösségre való hatását is, amely jelen esetben nem volt kimutatható. Az idegen nyelvi órákon a magyar gyerekek szóban ugyan az egyénnév + családnév sorrendben mutatkoznak be (kivéve a kínai nyelvórát), de írásbeli megnyilvánulásaik még a nyelvórákon sem követték ezt a mintát.

4. Az egyénnevekben mutatkozó asszimilációs jelenségek. – Rendkívül nehéz volt összeállítani a névhasználati motivációra, attitűdre vonatkozó kérdéssort, mivel a gyerekek magyar nyelvtudási szintje az A1-től a C1-ig terjedt, s írásbeli megnyilatkozási képességük általában nem érte el a szóbeli kommunikációjuk szintjét. Ezzel is magyarázható, hogy noha adtam lehetőséget a feleletválasztós kérdések mellett a kifejtésre is, nagyon kevesen éltek vele. A kérdéssor a nemre, korra, származásra vonatkozó adatok után arra irányult, hogy van-e magyar neve a tanulónak; ki választotta számára e nevet; szereti-e, ha a magyar nevén szólítják; húzza alá és/vagy írja le a névválasztás általa ismert motivációit. Az ezt követő kérdések a névhasználat kommunikációs szintjeire vonatkoztak. Írja le, hol szólítják a magyar nevén, kik hívják így, s a családban van-e másnak is magyar neve.

Az első kérdésére (Van-e magyar neved?) a diákok 52%-a (41 fő: 19 fiú és 22 lány) válaszolt igennel és 48%-a nemmel. A fiúknál megjelenő névegyedek közül háromszor fordult elő a *Péter* (kétszer *Peti*, egyszer *Petike* alakban) és a *Tamás* (kétszer *Tom*i, egyszer *Tamás* alakban). Egy személy által viselt név az *Ádám*, *Béla*, *Dávid*, *Eric*, *Gábor*, *Krisztián*, *Norbert*, *László*, *Martin*, *Olivér*, *Szilas*, *Viktor*, *Zsolti*. A lányoknál 2 előfordulással szerepelt a *Sára* és a *Vivien*, 1 személy viselte az *Anna*, *Csilla*, *Eszter*, *Fanni*, *Ibolya*, *Ivett*, *Iza*, *Klaudia*, *Krisztina*, *Lili*, *Linda*, *Nina*, *Rózsa*, *Szandi*, *Szuzi*, *Tina*, *Tünde*, *Virág* egyénneveket. De mit tekintenek a gyerekek magyar névnek? A válaszok elemzésekor figyelembe kell vennünk, hogy a diákok 59%-ának (akik nem Magyarországon születtek) a magyar névrendszer másodlagos névstruktúra, és még a fennmaradó 41%-ról sem állíthatjuk biztosan, hogy elsődlegesnek tekinti, mivel általában a migránsok családi kommunikációjára az anyaország nyelve a jellemző. A gyerekek így magyar névnek értelmeznek minden olyan nevet, amely hangzása vagy írásmódja alapján a magyar névhasználat része. Kiemelném a férfinevek közül az *Eric*-et, amely ezzel a helyesírással nem tekinthető a magyar névrendszer elemének, a kínai névhasználó számára azonban a *-k/-c* különbség nem minősült releváns jegynek. A női nevek közül a *Szuzi*-t arab névviseelője azért minősítette magyar névnek, mert a magyar női lakosság körében gyakori (jelenleg az össznépességben a 7. helyen álló; vö. KEKKH. 2012) *Zsuzsanna* becéző változataként azonosítja; főként a fiatalok körében jellemző ez az angol nyelvből átvett forma. De minthogy ő a nevet nem angol személyekhez, hanem a környezetében megismert magyar nőkhöz köti, így magyarnak tekinti. E két példa is mutatja, hogy a gyerekek nem a névrendszer, hanem a névhasználat ismeretében minősítenek. A magyarnak tekintett nevek etnikai megoszlása is figyelemre méltó. Az orosz, ukrán, szíriai és török gyerekeknek nincs magyar nevük; a vietnámiak 88%-ának, a mongol diákok 66%-ának és a kínaiak 41%-ának viszont van. A férfinevek közül a *Tamás* (és alakváltozatai), a női nevek közül pedig a *Vivien* megjelenik több etnikumnál is. Továbbá az alábbi felsorolásból az is látható, hogy a névválasztás nem korlátozódik csupán a nem latin betűs írásmódot használókra: jordániai:

Linda; nigériai: *Eszter*; kanadai: *Olivér, Szilas*; arab: *Fanni, Sára, Szuzi*; amerikai: *Béla, László, Martin, Rózsa*; mongol: *Tamás, Virág*; kínai: *Csilla, Dávid, Eric, Gábor, Iza, Krisztina, Nina, Petike, Tomi, Tünde, Vivien, Zsolti*; vietnámi: *Anna, Ádám, Ibolya, Ivett, Klaudia, Krisztián, Lili, Norbert, Peti, Szandi, Tomi, Tina, Viktor, Vivien*.

Az első kérdés igenlő válaszát tovább differenciálhatta a gyermek a „hivatalos név” vagy „nem hivatalos név” minősítéssel. Erre azért volt szükségem, mert a tanulók szóbeli kommunikációja során megfigyeltem a magyar szólítónevek gyakori alkalmazását, amelyet azonban az írásbeli tesztek nem tükröztek. A bece-, szólító-, említő- és gúnynevekre való rákérdezést – a korlátozott magyar nyelvi ismeretek miatt – nem láttam célravezetőnek, azt viszont pontosan el tudták határolni a tanulók, hogy melyik név szerepel az okmányaikban, és melyik név nem. Így a további elemzést két részre bontottam.

4.1. Hivatalos név. – A 41 diákból 10 válasza szerint az általa használt magyar név hivatalos (*Béla, László, Szilas, Gábor; Rózsa, Csilla, Eszter, Ibolya, Linda, Tina*). E referáló nevek közül a *Linda* a gyermek származási országában is listanévvé alakváltoztatás nélkül van jelen az eredeti és a magyar okmányokban, így a névviseelő magyar névként is azonosította. A különböző névrendszerből származó *Eszter* : *Esther* névpár elemei között az írásmódot nem releváns jegyként kezelő nigériai gyermek nem tett különbséget, s noha az eredeti és a magyar okmányaiban kizárólag *Esther* alak szerepelt, azt magyar névként azonosította. Tapasztalatom szerint a migráns gyermekek a név hangjelölését nem tekintik releváns jegynek, a kis- és nagy kezdőbetűk használata tanulmányaik kezdetén nem rendszerszerű, és gyakran keverik a magyar hangjelölést az általuk tanult harmadik nyelvvel (pl. az angoléval). Továbbá szóbeli fejlődésük sokkal gyorsabb ütemű, így a névhez kapcsolódó információikat is a névhasználatból és a hangzás alapján határozzák meg.

Arra a kérdésre, hogy ki választotta a nevet, mind a 10 gyermek a szülőt jelölte meg. A külföldön született *Linda* és *Esther* szülei részéről ez a választás nem hordozott asszimilációs szándékot. Kettejük további válaszait összegezve: szeretik, ha a magyar nevéükön szólítják őket, s a névhasználat motivációjaként egyöntetűen azt jelölték meg, hogy a magyar név hangzása hasonlít az eredeti nevékre. A magyar név funkcionálisan az iskolára, iskolán kívüli tevékenységekre (pl. edzésre), és a magyar baráti közösségre terjed ki. A családban általában nincs másnak magyar neve.

A *Béla, László, Szilas, Gábor; Rózsa, Csilla, Ibolya, Tina* nevek viszont a szülők asszimilációs szándékáról tanúskodnak. Az ide sorolt listanevek egyfelől a többgenerációs magyar leszármazás kifejező eszközei, s ennek megfelelően nem a mai magyar, hanem korábbi generációk névdivatját idézik (l. amerikai származású: *Béla, László, Rózsa*; kanadai származású: *Szilas*). Ezek a gyerekek nem Magyarországon születtek. Nem társtának különösebb pozitív vagy negatív értéket ahhoz, ha a magyar nevéükön szólítják őket („nem bánom/megszoktam”). A névhasználatuk színtere nagyon változatos: Rózsát állítása szerint sehol és senki nem szólítja ezen a néven; Lászlót csak otthon a szülei, nagyszülei hívják így; Szilas névhasználatának helyszíne kizárólag az iskola, csoportja pedig a szülők, a tanárok, a magyar barátok (nem magyar barátai körében nem használja ezt a nevet). Béla ezzel szemben az iskolát kivéve mindenhol a magyar nevének mutatkozik be, és a nem magyar baráti körében is így szólítják. Az iskolában azért nem szereti használni magyar keresztnévét, „mert az nevetség”. Kínai gyermekek kapták a *Gábor* és a *Csilla* nevet, és egy vietnámi kislány az *Ibolya*-t. Egyértelműen az akkulturáció jele,

hogy mindhárom gyermek első utóneveként szerepel a magyar név, amelyhez a saját anyanyelvükből választott 3. és 4. egyénnév is társul. A gyermekek nem vegyes házaságból valók, viszont már mindhárman Magyarországon születtek. Szeretik, ha a magyar nevükön szólítják őket. Noha a szülei választották a kínai, vietnámi névrendszertől eltérő nevüket, a kérdőív azt mutatja, hogy családi körben és a nem magyar baráti társaságban mégsem használják azokat. Mindkét kínai gyermek arról nyilatkozik, hogy a testvéreiknek is van magyar nevük.

4.2. Nem hivatalos név. – A diákok többsége (31 fő) által használt 26 magyar név nem szerepel a gyermek eredeti vagy magyarországi okmányaiiban, nem hivatalos név. E választott nevek között kétszer fordul elő a *Sára*, egyszeri előfordulása az *Ádám*, *Dávid*, *Eric*, *Krisztián*, *Norbert*, *Martin*, *Olivér*, *Tamás*, *Viktor*; *Anna*, *Fanni*, *Ivett*, *Iza*, *Klaudia*, *Krisztina*, *Lili*, *Nina*, *Tünde*, *Virág*, *Vivien*; két fiú viseli a *Peti*, *Tomi* neveket, egy-egy gyermek pedig a *Petike*, *Zsolti*; *Szandi* névalakot. A névegyedek teljesen belesimulnak a magyar kortársak névdivatjába (l. LADÓ–BÍRÓ 1998, KEKKH. 2003–2005).

4.2.1. Terminológiai kérdések. – Funkciójukat tekintve ezek egyértelműen szólítónevek, további tipizálásuk azonban problémákat vet fel. HAJDÚ MIHÁLY rendszerezése szerint e nevek névcserét tükröznek, s a becenevek alcsoportját alkotják (HAJDÚ 2003: 725); ezen belül a névcserének azon ritka típusát képviselik, amikor nincs kapcsolat az eredeti egyénnév és a becenév között, s 81%-ban a választott név is teljes név (morfológiailag nem módosult). Érdekes a történeti párhuzamra is kitékinteni: „A névcserékre számtalan példát lehetne hozni a XVII–XIX. század levéltári anyagaiból. Sokszor tudatos volt a csere, s olyankor nem is hasonlított egymásra a két keresztnév. Főként rejtőzési okból az üldözöttek [...] változtatták meg a nevüket” (HAJDÚ 2003: 725–6). E jellegzetesség alapvetően eltér a magyar gyerekek beceneveitől, mivel azok általában kapcsolatban állnak nevük valamely elemével, morfológiailag módosult tulajdonnevek, magyar, esetleg idegen nyelvi közszoói származékok. A magyar becenevek többségéhez társul kedveskedő, becéző funkció is, amelyet legtöbbször a név morfológiai megformáltsága is jelez. Az óralátogatások során, amikor egy migráns diák magyar néven mutatkozott be, rendszerint feltettem a kérdést: „Ez a beceneved?” „Nem, így hívnak” – volt általában a válasz. Terminológiai értelemben ugyan a becenevekhez sorolhatjuk az összes névegyedet, ám érdemes odafigyelnünk a névviselő mondandójára. A *vili*, *ruci*, *telcsi*; *Kari*, *Ricsi*, *Tünci*; *doli*, *föci*, *tancsi* rendszerében élő migráns gyerekek számára komolyabb magyar nyelvtudás nélkül is analizálható a kicsinyítő-becéző képző; nyelvi beilleszkedésüknek jószerével alapkövetelménye e morfémacsoport funkciójának megértése, reprodukálása a szavakban. Amikor *nem*-mel válaszolnak a kérdésemre, jelzik, hogy e becéző-kicsinyítő funkció nem társul a nevükhöz. Ugyanebből kiindulva nem vagyok abban biztos, hogy a morfológiailag becéző képzővel ellátott *Peti*, *Tomi*, *Zsolti*, *Szandi* nevek választásában a becézés, kedveskedés játszott-e szerepet, vagy inkább az, hogy a névforma rövidebb az alapalaknál, s így közelebb áll a gyermekek eredeti névrendszerében megszokott nevekhez.

Elgondolkodtató az is, hogy ezek a gyerekek minden tesztjükön a képzett névformát használták, s egyetlen írásbeli megnyilvánulásukon sem szerepelt a teljes alak (az 1. táblázatban: 1., 2., 5., 9.). A magyar iskolai becenevekre általában az a jellemző, hogy az iskolai közösségben formálódnak, s a névadásban a gyerekek az osztályban betöltött szociometriai helyzete is szerepet játszik. A migráns gyerekek többségének azonban nem

az iskolai környezetben „született meg” a neve, hanem a családban, vagy pedig önmaga számára választott nevet.

Mіндеzen különbségek miatt elhagynám a továbbiakban a *becenév* terminus használatát. Azokat a névcserével felvett neveket, amelyek esetében a magyar név a teljes alak, és nem kötődik hozzá érzelmi viszony, listanévnek, referáló névnek tartom, a *Peti, Petike, Tomi, Zsolti; Szandi* neveket pedig morfológiai szerkezetük miatt módosított, affektív névnek tekintem.

4.2.2. Névadók. – 16 tanuló (8 vietnámi, 5 kínai, 2 arab, 1 amerikai) a szülei választottak nevet. A név jellemzően teljes név (*Dávid, Krisztián, Martin, Norbert, Olivér, Klaudia, Krisztina, Sára*). Ide sorolhatjuk azt a két nevet is (*Lili, Nina*), amelyek ugyan becéző változathoz váltak anyakönyvezhető listanévvé, de a külföldi névválasztók nem szükségszerűen ismerik korábbi, becenévi jelentéstartalmukat. Négy név módosított név (*Peti, Tomi, Szandi, Szuzi*).

A diákok közül 11-en szeretik a szüleiktől kapott nevet, Norbert és Szuzi elfogadja, Sára utálja, ketten pedig nem minősítették a választást. Hasonlóképpen a hivatalos nevekhez, azt tapasztaltam itt is, hogy bár a szülők választották e neveket, mégsem terjed ki a használatuk a családra és a nem magyar baráti körre. 16 gyerekből 8 kizárólag az iskolában használja ezt a nevet, 2 otthon és az iskolában is, s mindössze 6 gyereknél terjed ki a névhasználat a magyar és nem magyar baráti körre, továbbá az iskolán kívüli tevékenységekre is. Kitapintható az a tendencia, hogy a migráns családok a beilleszkedés érdekében magyar nevet választanak a gyermekeiknek, de annak használata korlátozott. Tíz gyerek írt arról, hogy nemcsak nekik, hanem a testvéreiknek is van magyar nevük, sőt Szandi arról számolt be, hogy az egész családjának van. Nem mellékes talán, hogy ő már Magyarországon született.

Testvére választott nevet három vietnámi gyereknek: Vikornak, Annának és Ivettnek. Viktor szereti, Ivett megszokta, Anna utálja ezt a nevet. Viktor a nem magyar baráti társaságán kívül mindenhol használja, Ivett az iskolában, edzésen és a magyar baráti társaságban. Nemcsak nekik, hanem a testvéreiknek is van magyar nevük.

A magyar barátaik választották a vietnámi Ádámnak és kínai Tündének ezt a nevet. Mindketten szeretik, ha így szólítják őket, de névhasználatuk csak az iskolai és a magyar baráti társaságra korlátozódik, noha testvéreiknek is van magyar nevük. Fontos azonban megjegyezni, hogy egyikük sem Magyarországon született.

Az osztálytársak, kortárs közösségek becenév-alakító szerepe a magyar iskolai közösségekben jelentős; ezzel szemben a migráns gyerekek közül csak ketten viselnek olyan nevet, amely szorosabban kapcsolódik az iskolai élethez: Sára arab, Tamás mongol származású. Sára nem bánja, ha így hívják, Tamás kifejezetten szereti. A nevük használati köre nem terjed túl az iskolán és az iskolához kötődő baráti körön, s a családjukban sincs másnak magyar neve.

Önmagának választott nevet 8 tanuló. Eric, Fanni, Iza és Virág teljes neveket választott, Petike, Peti, Tomi, Zsolti módosított neveket. Mindannyian szeretik, ha ezen a néven szólítják őket. Azért választották e neveket, mert mások (a magyarok) nem tudják kiejteni, vagy nem jól ejtik ki eredeti nevüket. Ketten tették hozzá: „mert klassz a hangzása”. Egyedül a mongóliai Virág írt más motivációról: eredeti nevének jelentése ’virág’, ezért szerette meg e magyar nevet. A gyerekek az önmaguk által választott neveket csak a

magyar közösségekre tudták kiterjeszteni. Talán azért is, mert nem a családból indult ki a választás, és többségüknél nincs családi megerősítés/minta. Mindössze egy gyermek írt arról, hogy a családjában másnak is van magyar neve.

Itt térjünk vissza a korábban boncolgatott morfológiai-funkcionális kérdésre még egyszer. A kedveskedő, becéző funkció általában valaki máshoz viszonyulásunkat fejezi ki. Így a *-ka/-ke* képzős beceneveket jellemzően nem a névviselők használják önmaguk elnevezésére, hanem az őket megnevező/megszólító környezetük, s ők is inkább csak kisgyermekre. Ezzel szemben a *Petike* nevű kínai névviselő ötödik osztályos, pont ahhoz a korosztályhoz tartozik, akik a legérzékenyebben reagálnak a kisgyermek-nagyfiú különbségtételre. Ezért is gondolom, hogy a *Petike*, *Peti*, *Zsolti*, *Tomi* nevek választásában nagyobb szerepet játszott, hogy a képzés által megnövekedett a név identifikációs ereje (egy osztályban több *Péter* alapnevű gyermek van), s a migráns gyermekek a mai magyarban megszokottól eltérően értelmezik a becéző képzővel alakult nevek funkcióját.

5. Összegzés. – Vizsgálatom egy 21. századi, szűk korpuszon végzett elemzés, amelyből érdemes összegzésként kitekintenünk a jövő és a múlt felé. A magyar névsorrend kontaktushatása különösképpen a hivatalos érintkezés fórumain nem korcsoporfüggő, mégis érdemes lenne a jövőben nagyobb korpuszon megvizsgálni a 3. pontban bemutatott típusokat. Mivel anyagomban alulreprezentált számos nemzet, ezért nem zárható ki más típusok megjelenése gazdagabb adatsorban.

Az egyénnevekben mutatkozó asszimilációs jelenségek közül azt emelném ki, hogy a családból kiinduló vagy családi minta által támogatott magyar névválasztás használati hatóköre a legkiterjedtebb. Jól látszik a névhasználat színtereinek felméréséből, hogy a szülők a beilleszkedés, az előrejutás eszközét látják a magyar névben. E nevek elsődlegesen nem családi használatra alakultak ki, s e tekintetben jelentősen eltérnek a domináns közösség családból hozott beceneveitől. Eltérés mutatkozik a migráns és a domináns közösség szólítóneveinek morfológiai szerkezetében és funkciójában is. A migránsok az egyénnevek teljes alakjait részesítik előnyben a névválasztáskor, a domináns közösség viszont a morfológiailag módosultat. Történeti vizsgálataimra visszatekintve az anyakönyvekben is megjelenő funkcionálisan kötött névpárok (vö. KECSKÉS 2002: 80) előzményét látom a migránsok által használt teljes nevekben. Funkcionálisan kötött névpárok különböző névrendszerek kontaktushatásával jönnek létre; jellemzőjük, hogy tagjaik két különböző névrendszerből származnak, és etimológiailag többnyire nem függenek össze. Használatukat az okirat típusa/nyelve határozta meg, illetve az, hogy milyen nyelvi közösségben kellett identifikálni a személyt. A közösség által névszerkezetben nem ismert vagy számára kisebb identifikációs értékkel bíró elemet általában zárójelben írták le, ezzel is jelezve, hogy melyik névelem funkcionál az adott közösségben. A Macedóniából bevándorolt 19. századi miskolci görög ortodox csoport például – hasonlóképpen a mai migránsokhoz – a magyar névrendszerben gyakori egyénneveket választott a domináns közösség számára ismeretlen vagy idegen nevei helyett. Egy 1844-ből való példa: *Elhunyt istenben Kallia /Erzsébet/ B. I. hitvese* (görög ortodox anyakönyvben); ugyanennek a személynek az azonosítása a magyar anyakönyvi másolatban: *Erzsébet /Kallia/, Boszik István neje*. És visszakanyarodva a jelenhez, a vietnámi gyermek tesztjén: *N. P. N. (Peti)*, ugyanakkor a tanárnő naplójában: *Peti, N. P. N.*

Hivatkozott irodalom

- BICZÓ GÁBOR 2011. Az asszimiláció fogalmának műveleti értéke a szociokulturális hasonulási folyamatok értelmezésében. *Tér és Terep* 8: 19–38.
- BINDORFFER GYÖRGYI 2009. Etoním, családnév, keresztnév: névhasználat és névválasztás a magyarországi németeknél. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Budapest. 105–20.
- COHEN, ROBIN 1997. *Global Diasporas: An Introduction*. London.
- FARKAS TAMÁS 2009. Családnévrendszer, névhasználat, névváltozás nyelvi-kulturális kontaktushelyzetben. *Névtani Értesítő* 31: 27–46.
- FENYVES KATALIN 2009. Hirschlből Szarvady és Ábrahám fia, Jenő: a névválasztás mint akkulturációs stratégia. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Budapest. 137–52.
- GIDDENS, ANTHONY 2008². *Szociológia*. Budapest.
- GORDON, MILTON 1964. *Assimilation in American Life*. New York.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2009. A névváltozások és névváltoztatások rendszere. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Budapest. 29–40.
- HOFFMANN ISTVÁN 2008. A személynévrendszerek leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 46: 5–20.
- KECSKÉS JUDIT 2002. Név és kultúra összefüggésének vizsgálata a miskolci görög katolikus és orthodox közösségben. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ – PÉNTEK JÁNOS szerk., *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet*. Debrecen–Jyváskylá. 79–86.
- KEKKH. 2003–2005. = http://www.kekkh.gov.hu/archiv_honlap/kozos/index.php?k=statisztikai_adatok_lakossagi_legujsznevok_hu_archiv
- KEKKH. 2012. = http://www.nyilvantarto.hu/letoltes/statisztikak/kozerdeku_utonevek2012.xls
- KOZMA ISTVÁN 2009. Közéledés, vagy az elkülönülés reprodukálása másként? Zsidó és keresztény névválasztás a századfordulón (1897–1908). In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Budapest. 153–72.
- LADÓ JÁNOS – BÍRÓ ÁGNES 1998. *Magyar utónévkönyv*. Budapest.
- NÉMETH LUCA ANNA 2012. Zsidó figurák nevei a Borsszem Jankóban a 20. század első felében. *Névtani Értesítő* 34: 49–65.
- RANCZ TERÉZ 2009. A névadás motivációi Felső-Háromszéken és a név súlya az identitásjelölő faktorok rendszerében. *Névtani Értesítő*. 31: 17–25.
- TAMÁS ÁGNES 2011. Nemzetiségi szereplők neveinek összehasonlító elemzése bécsi és magyar élelapokban. *Névtani Értesítő* 33: 121–31.
- WETZEL TAMÁS 2011. *A bevándorlás kérdése Magyarországon*. Budapest.

JUDIT KECSKÉS, **Naming children from immigrant families. Choice of given names in a situation of language and cultural contact**

Based on research done in 2012, this paper presents how immigrant children educated in present-day Hungarian public schools are named, paying special attention to name assimilation and acculturation. Describing the characteristic features of given names and changes in name order is important, because it may offer a basis for a better understanding of Hungarian historical onomastic sources concerning the name use of immigrant groups. This research proves that the Hungarian name order (family name + given name) is extremely influential today and shows no sign of ethnic dependence in administrative or school communication. Inclination toward assimilation displayed in the choice of the given name, in most cases, appears in informal names, and affects official names only to a lesser degree. Functionally, the informal names are names for the child, usually chosen by a parent or the child him- or herself. Mostly, these names are acknowledged Hungarian given names, coinciding with those used in contemporary Hungarian communities; a small proportion of the names under discussion, however, are morphologically modified forms, in which the function of the present-day Hungarian diminutive suffix is presumably misinterpreted by the name bearers.